

Közösség és kultúra. Rousseau 1712–2012

Közösség és kultúra. Az újabb kori filozófia folytonosan megújuló feladata az emberi közösségre vonatkozó fogalmaink revíziója, újrafogalmazása. Érinti ez a feladat a politikai közösség természetére vonatkozó vizsgálatokat: ez a probléma jelenik meg a klasszikus és mai szerződéselméletekről folyó vitákban éppúgy, mint a különböző szubsztanciális közösségfogalmakban, de ide tartozik a modernitás jellegzetes közösségfogalmáról, a nemzetről folytatott szerteágazó filozófiai diskurzus is. A közösség fogalmának folytonos újradefiniálása mély összefüggésben van a kultúrára vonatkozó filozófiai reflexiókkal, amelyek a kultúrkritika mára némileg elkoptatott fogalmával írhatók körül, és elkerülhetetlenül vezet az emberi természet újragondolására, magában foglalva olyan, a praxishoz közeli témákat, mint a nevelés kérdése.

Tematikus összeállításunkat az e témákban megkerülhetetlen *Jean-Jacques Rousseau* alakja köré szerkesztettük, tekintettel arra, hogy tavaly emlékeztünk meg születésének háromszázadik évfordulójáról. Az ELTE BTK Filozófia Intézet és a Magyar Filozófiai Társaság 2012. szeptember 27–28-án az immár hagyományossá vált tanévnyitó konferenciát ajánlotta a genfi polgár emlékének *Természet, szenvedély, szerződés: Rousseau-n innen és túl* címmel. Konferenciaszámokat ugyan sem módunkban, sem szándékunkban nem áll kiadni, mindazonáltal e szám tematikus összeállításának három szerzője közül ketten az említett konferencián elhangzott előadásuk gondolatmenetét kerekítették ki tanulmánnyá. Szerkesztőségünk ezúton mond köszönetet a konferencia szervezőinek, hogy a témakiírással és a konferencia inspiráló vitalégkörével hozzájárultak a közölt tanulmányok létrejöttéhez. Az írások egyike sem a szó szűkebb értelmében vett Rousseau-elemzés; mindegyikük a genfi polgár által tárgyalt fő kérdések valamely csoportjának utóéletét, aktualitását vizsgálja, hangsúlyozva természetesen a rousseau-i örökség jelenőségét. *Tanulmány* rovatunk első szerzője, *Orthmayr Imre* egyszerre helyezi bele ezt az örökséget az aranykorelméletek és a szerződéselméletek hagyományának kettős, egymást keresztező vonatkoztatási rendszerébe, illetve a szerződéselméleti modell közelmúltbeli újjászületésének kontextusába. *Hankovszky Tamás* elemzése arra világít rá, hogy a genfi polgár

antropológiája hogyan hatotta át a német klasszikus filozófia, ezen belül főként Fichte és persze Kant gondolkodását, a német filozófia közvetítésével némely elemében máig ható következményekkel. *Nyirkos Tamás* írása izgalmas, fontos, ugyanakkor az elemzésekben gyakran háttérben maradó, vagy csupán felszínesen vizsgált kérdést érint: a posztmodern gondolkodás viszonyát a modernitás klasszikus, természetkultusszal párosult kultúrkritikájához. E kérdéskörben Rousseau életműve szintén megkerülhetetlen.

Öröndetesen gyarapodott e számban *Varia* rovatunk. Voltaképpen e rovat állapota kell hogy tükrözze a magyar nyelvű filozófiai szakma hétköznapi üzemmenetét: akkor nyugodhatunk meg, ha az aktuális évfordulóktól és a szerkesztőségi hirdetések által sugallt súlyponti témáktól függetlenül, pusztán az e rovat számára minden külön felhívás nélkül beérkező kéziratokkal is többszörösen ki tudjuk tölteni a lapszámok terjedelmét, és nekünk „csupán” az a dolgunk marad, hogy a jó kéziratok közül kiválasszuk a legjobbakat. Nem egyenletes sebességgel ugyan, de úgy tűnik, hogy egyre közeledünk ehhez a szerkesztői célhoz. A rovat írásai egyébként változatos tematikájukat tekintve első pillantásra történeti túlsúlyúnak tűnnek, azonban mindegyikük határozott következtetéseket von le témájából a kortárs filozófia számára is. *Varga Péter András* mikrofilológiai részletességgel okadatolt tanulmánya a Husserl–Heidegger-viszonyról arra az általános következtetésre fut ki, hogy valamely filozófiai irányzat (esetünkben a fenomenológia) saját történeti hagyománya ápolásának az összekeverése a filozófiatörténet-írással messzemenő (negatív) következményekkel jár az adott irányzat önmegértésére. *Makk Norbert* hasonlóképpen alapos Hegel-elemzésének is az a távolabbi célja, hogy a szövegeknek a mai olvasó számára nehezen megközelíthető tartalmát elhelyezze a modern nyelvelméletek fogalmi keretében. *Tanács János* újabb eredményei a Bolyaiak nem-euklideszi geometriájának geneziséről szintén nem csupán történeti adalékokul szolgálnak, hanem egyben a matematikai elmélet mélyebb megértését is szolgálják. *Koczka Szilárd*nak kortárs okságelméletek közötti vitában újabb érveket felkínáló írása számára a történeti anyag – számára ez természetesen Hume-ot jelenti – már szinte csak kötelező hivatkozást jelent.

Fórum rovatunkban *Tózsér János* a tőle megszokott stílusban, könnyednek látszó esszében fogalmazza meg valójában nagyon is szigorúan átgondolt, remélhetőleg (jó értelemben) provokáló, vagyis diszkussziót elindító téziseit, ezúttal a szkeptikus pozíció védelmében. A rovatban még *Zuh Deodáth* válaszol azokra a bírálatokra, amelyeket korábban hasábjainkon közölt recenziója váltott ki. A jelen lapszámban közölt viszontválaszával szerkesztőségünk a vitát befejezettnek tekinti.

Szemle rovatunk a könyvkritikák iránti megélénkülő érdeklődésről tanúskodik. Csak remélni tudjuk, hogy szerzőink és reménybeli szerzőink recenzióírásai kedve a jövőben tartósnak bizonyul. A legutóbb megjelent filozófiai könyvek válogatott listájának közlésével szerkesztőségünknek egyik nem titkolt célja

éppen az, hogy fölhívja a figyelmet az ismertetésre érdemes könyvekre. A lapszámunkban bemutatott kötetek igen változatos tematikát képviselnek. *Takó Ferenc* a konfuciánus hagyomány alapkönyvének új magyar fordítását értékeli, míg *Nagy József* a magyar Croce-kutatás legújabb eredményeit mutatja be, *Paár Tamás* pedig a morálfilozófia friss kötetének kritikai ismertetésére vállalkozik.

Lapszámunk végén szomorú kötelességünknek teszünk eleget *Hörcher Ferenc* megemlékezésével *Hont Istvánról* (1947–2013), szerkesztőbizottságunk közel-múltban elhunyt, haláláig a cambridge-i King's College-ban munkálkodó tagjáról.

Mester Béla

